

Naar een bureau voor kunsthistorische documentatie vlaanderen

Vlaanderen draagt een rijke culturele traditie met zich mee en dit weerspiegelt zich in de collecties van de musea. Zo herbergen het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen (KMSKA), het Groeningemuseum Brugge en het Museum voor Schone Kunsten Gent (MSK

Gent) topstukken die tot het wereldpatrimonium behoren. Bovendien vullen de collecties van de drie musea elkaar mooi aan en bieden zij samen een uniek overzicht van de kunstproductie in de Zuidelijke Nederlanden en België van de Middeleeuwen tot de twintigste eeuw, en dit in een internationale context. Om dit internationale potentieel optimaal te benutten, sloegen de drie musea in 2001 de handen ineen en besloten zij op verschillende domeinen samen te werken. Deze gezamenlijke museumwerking is structureel en draagt de naam Vlaamse Kunstcollectie, omdat niet de instellingen maar de collecties centraal staan.

Geert Souvereyns
Coördinator Vlaamse
Kunstcollectie

Van versnippering naar meer samenwerking

Eén van de doelstellingen van de Vlaamse Kunstcollectie is het stimuleren en versterken van het kunsthistorisch onderzoek naar de drie museumcollecties. "De verzameling groeit door aankopen en schenkingen; haar kwalitatieve, intellectuele en cultuurhistorische dimensie ontwikkelt zich naarmate de kennis over individuele objecten toeneemt." (Robert Hoozee, *200 jaar verzamelen*, Gent, 2000, p.9). De museumbibliotheken vervullen daarbij een essentiële rol. Zij leveren immers de wetenschappelijke informatie die het museum nodig heeft voor de opbouw van tijdelijke of vaste tentoonstellingen, de uitbreiding van de museumcollectie, de documentatie en het wetenschappelijk onderzoek van de vaste collectie, de conservatie en restauratie van de verzameling, de publiekswerking en de promotie. Door samenwerking kunnen de bibliotheken een rol vervullen, die verder reikt dan de versterking van de werking van de eigen instelling. Zo wil de Vlaamse Kunstcollectie een actieve rol spelen bij de uitbouw van een Bureau voor Kunsthistorische Documentatie Vlaanderen: een internationaal erkend

expertisenetwerk op het vlak van de beeldende kunst uit de Zuidelijke Nederlanden. Hiervoor zal samenwerking worden gezocht met andere kunstbibliotheken, onderzoeks- en documentatiecentra.

Het Vlaamse museum- en onderzoeksveld kenmerkt zich door een bestuurlijke en institutionele heterogeniteit. Dit vertaalt zich in een sterke drang tot onderlinge profilering. Deze profileringsdrang hoeft niet per se nadelig te zijn, maar kan ook een drijvende kracht zijn, zolang de organisaties elkaar niet tegenwerken maar elkaar ondersteunen en aanvullen, met respect voor ieders aspiraties en historisch gegroeide identiteit. Daarom pleit de Vlaamse Kunstcollectie er niet voor om nieuwe structuren en gebouwen op te trekken, maar om extra te investeren in het dynamiseren van de bestaande instituten en het creëren van synergieën onderling. De musea, onderzoekscentra - zoals het Rubenianum (Antwerpen) en het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (Brussel) - en de universiteiten kunnen onderling afspraken maken over de ontwikkeling van complementaire expertises, het aanleggen van zwaartepuntcollecties, het opzetten van gezamenlijke onderzoeksprojecten en het organiseren van een gemeenschappelijke dienstverlening.

Omdat er nog geen centrum bestond waar de kunstproductie van de 19de en 20ste eeuw werd gedocumenteerd, heeft het MSK Gent in zijn schoot het studie- en documentatiecentrum voor de Vlaamse Kunst van de 19de en eerste helft 20ste eeuw opgericht.

Verzameldomeinen van de bibliotheken van de Vlaamse Kunstcollectie

De uitbouw van een Bureau voor Kunsthistorische Documentatie Vlaanderen is een grootscheepse onderneming, die slechts in fasen kan worden aangepakt. Eerst wil de Vlaamse Kunstcollectie werk maken van een hechtere samenwerking tussen de bibliotheken van de drie musea. Gegroeid uit de handbibliotheken van de conservatoren evolueerden de bibliotheekcollecties van het KMSKA, het MSK Gent en de Musea Brugge tot gespecialiseerde kunsthistorische collecties, die het belang van een handbibliotheek ver overschrijden. Zij worden dan ook geconsulteerd door externe onderzoekers, studenten en andere minnaars van de schone kunsten. De bibliotheekverzamelingen weerspiegelen de collecties en het onderzoek van de musea. Terwijl de bibliotheken van het KMSKA en het MSK Gent hoofdzakelijk kunsthistorisch georiënteerd zijn, verzamelt de bibliotheek van de Musea Brugge veel ruimer. De Brugse bibliotheek is immers een centrale, ondersteunende dienst voor alle stedelijke musea van Brugge en heeft daardoor erg uiteenlopende verzameldomeinen: archeologie, volkskunde, numismatiek, geschiedenis, enz. Kunstgeschiedenis vormt evenwel de hoofdbrok. Ondanks het bredere spectrum van de collectie, is de bibliotheek van de Musea Brugge de kleinste van de drie, met circa 20.000 boeken en 250 tijdschrifttitels. De bibliotheken van het MSK Gent en het KMSKA tellen respectievelijk circa 50.000 en 65.000 boeken en circa 1000 en 1500 tijdschrifttitels.

Het gaat dus over relatief kleine collecties, maar wel erg gespecialiseerd met belangrijke verzamelingen van tentoonstellingscatalogi, veilingcatalogi en kunsttijdschriften. De kunsthistorische collectie van de Brugse bibliotheek is erg toegespitst op de Vlaamse Primitieven. Over deze groep kunstenaars bereikt de bibliotheek van de Musea Brugge het niveau van een gespecialiseerde onderzoekscollectie. De Gentse bibliotheek is in hoofdzaak gericht op de beeldende kunsten van de late Middeleeuwen tot de eerste helft van de 20ste eeuw. De klemtoon ligt evenwel op de periode 1800-1950 en dit in nauwe samenhang met het documentatiecentrum van het museum. Zo ijvert het museum voor de aankoop van volledige reeksen tijdschriften van nationaal en internationaal kunsthistorisch belang voor de periode van de 19de en eerste helft 20ste eeuw. De bibliotheek van het KMSKA is meer generalistisch van aard en omvat de Europese schilderkunst, tekenkunst, grafische kunsten en beeldhouwkunst vanaf 1200 tot heden. Toch zijn ook hier duidelijke zwaartepunten aanwezig, met name publicaties over de oude 'Vlaamse' meesters van de 15de tot de 17de

eeuw. Ook over moderne kunstenaars, zoals James Ensor, Henri De Braekeleer, Albert Servaes, Gustave Van de Woestyne en Rik Wouters, heeft de Antwerpse bibliotheek een uitgebreide verzameling.

In de toekomst willen de drie museumbibliotheken hun onderlinge complementariteit nog versterken door afspraken te maken over het aanleggen van zwaartepuntcollecties. Door hun acquisitiebeleid op elkaar af te stemmen wordt overlap vermeden en kunnen beter leemtes op vlak van gespecialiseerde kunsthistorische literatuur in Vlaanderen worden ingevuld. De uitwerking van een dergelijk gecoördineerd collectiebeleid vergt een meer diepgaande analyse van het profiel en de specialisatiegraad van de huidige collecties. Een goed model daarvoor is de analyse van de gezamenlijke collectie van vier kunstbibliotheken in New York, die sinds 2006 samen het New York Art Resources Consortium (NYARC) vormen. De resultaten van deze analyse zijn online raadpleegbaar¹. De vier partnerbibliotheken in New York onderzochten niet alleen de individuele sterktes en onderlinge *overlap*, maar vergeleken hun gezamenlijke collectie ook met die van andere instellingen in New York, de Verenigde Staten en elders in de wereld. Zo werd de mate van overlap gemeten met de *RLG Union Catalogue* en met *WorldCat*². Voor de vergelijking met een peer instelling werd de Getty Research Institute gekozen. Deze vergelijkingen geven een goed inzicht in het belang, de uniciteit en de sterke punten van de NYARC-bibliotheken.

Een gezamenlijke online catalogus

In januari 2009 lanceerde het NYARC een online catalogus, die de bibliotheekcollecties ontsluit van het *Brooklyn Museum*, de *Frick Collection*, het *Metropolitan Museum of Art* en het *Museum of Modern Art*. Tegen het einde van dit jaar hopen de bibliotheken van de Vlaamse Kunstcollectie hetzelfde te doen. Nu vinden studenten en externe onderzoekers niet altijd hun weg naar de bibliotheken en de documentatie van de musea en moeten zij zoeken in verschillende catalogi – online of ter plaatse – om onderzoeksbronnen te vergaren. Voor de catalogografie gebruiken de drie bibliotheken van de Vlaamse Kunstcollectie verschillende informatiesystemen en is elk van hen aangesloten bij een regionaal bibliotheeknetwerk. Zo maakt de bibliotheek van het KMSKA gebruik van het bibliotheekstelsel *Brocade*. Ongeveer 80% van het bibliotheekbezit is ontsloten via de online catalogus van *Anet*³. De overige 20% (voornamelijk monografieën daterend van vóór 1995) is opzoekbaar via de steekkaartencatalogus in de bibliotheek. De bibliotheek van het MSK Gent maakt gebruik van *Adlib Museum Plus* en is nagenoeg volledig daarin opgenomen. De catalogus is raadpleegbaar in de bibliotheek en via *CaGeWeB*, een overkoepelende catalogus van een 15-tal Gentse wetenschappelijke bibliotheken⁴. De bibliotheek van de Musea Brugge is sinds eind 2007 overgeschakeld van

De galerij in de leeszaal (daterend uit 1949) van het KMSKA. Foto: Gwen Borms.

Adlib Museum Plus naar VUBIS Smart, om aan te sluiten bij het stedelijk bibliotheeknetwerk⁵. Enkel de acquisities sinds 2001 zijn opgenomen in de geautomatiseerde catalogus. Voor het overige gedeelte van de collectie is men aangewezen op de steekkaartencatalogus. Bij de retrospectieve catalogografie wordt prioriteit gegeven aan de deelcollectie 'Vlaamse Primitieven'.

Via de software *CollectionConnection*® zal de Vlaamse Kunstcollectie de gegevens uit de drie informatiesystemen koppelen en op een éénvormige wijze presenteren in een gezamenlijke online catalogus. Later kunnen ook andere museum- en kunstbibliotheken hierbij aansluiten, zoals de bibliotheken van het KIK, het Rubenianum en de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten België. Met *CollectionConnection*® kan op een eenvoudige en goedkope wijze een gezamenlijke catalogus van Vlaamse of Belgische kunstbibliotheken gecreëerd worden, waarbij elke partner zijn eigen bibliotheekstelsel behoudt en zich kan inschakelen in andere (regionale of nationale) bibliotheeknetwerken zoals VUBIS-Net, Anet of MovE. Voor de kunsthistorische onderzoeker of student zou dit een uitstekende dienstverlening zijn. Bovendien zou het een gelegenheid zijn om de kunstbibliotheken in België aan te zetten tot een meer op elkaar afgestemd verzamelbeleid.

Elke bibliotheek afzonderlijk heeft niet de middelen om alles te verwerven dat in hun vakgebied wordt gepubliceerd. Samenwerken kan hier een oplossing bieden om onnodige overlapping te vermijden en zo de beschikbare middelen doelmatiger in te zetten en de zwaartepunten van elke bibliotheek te versterken. En zo komen we terug bij de idee van een Bureau voor Kunsthistorische Documentatie Vlaanderen: de creatie van een gezamenlijke collectie ter ondersteuning van het onderzoek en de valorisatie van het rijke kunsthistorische erfgoed in Vlaanderen. Een gemeenschappelijke online catalogus kan de katalysator zijn om de gesprekken voor verdere samenwerking op gang te brengen.

Noten

1. <http://www.oclc.org/programs/publications/reports/2008-02.pdf>
2. RLG staat voor Research Libraries Group, een internationaal netwerk van onderzoeksbibliotheken. WorldCat is de grootste bibliografische databank ter wereld.
3. <http://anet.ua.ac.be/desktop/kmska>
4. <http://bib.hogent.be/cageweb>
5. <http://vubiscatalogus.brugge.be/brugsemusea>

SAMENVATTING

De bibliotheken van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen (KMSKA), het Groeningemuseum Brugge en het Museum voor Schone Kunsten Gent (MSK Gent) slaan de handen in elkaar om te komen tot een meer complementair verzamelbeleid en een betere dienstverlening. Zij zijn vragende partij om deze samenwerking uit te breiden naar andere kunsthistorische bibliotheken en onderzoekscentra in Vlaanderen. Op die manier kan gebouwd worden aan een bureau voor kunsthistorische documentatie Vlaanderen.

ABSTRACT

The libraries of KMSKA (Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen), Groeningemuseum Brugge and MSK Gent (Museum voor Schone Kunsten Gent) are going to work together to become a more complementary collection policy and improved services. In time, they want to expand this cooperation to other art-historical libraries and research centers in Flanders. In this way, a Bureau for Art-historical Documentation Flanders can be put up.